JESSICA
SHATTUCK
Prozření

JESSICA SHATTUCK

Prozření

2017

Copyright © 2017 by Jessica Shattuck
Translation © 2017 by Hana Pernicová

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována ani elektronicky přenášena či šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

Z anglického originálu THE WOMEN IN THE CASTLE,
vydaného nakladatelstvím HarperCollins, New York 2017
přeložila Hana Pernicová
Odpovědná redaktorka: Karin Lednická
Jazyková redakce: Zuzana Pernicová
Korektura: Milena Nečadová a Iveta Muchová
Sazba písmem Minion Pro: Rajka Marišinská
Grafické zpracování obálky: Rajka Marišinská
Vydání první
Vydalo nakladatelství DOMINO, Na Hradbách 3, Ostrava 1,
v listopadu 2017

ISBN 978-80-7498-245-3

Na památku mojí matky Petry Tölleové Shattuckové
a mojí babičky Anneliese Tölleové

PROLOG

HRAD LINGENFELS 9. LISTOPADU 1938

Den proslulého hraběnčina díkůvzdání za sklizeň začal úporným lijavcem, který tepal všechna bolavá místa starobylého hradu von Lingenfelsů – zatékal do prasklin, máčel podlahy a barvil světlé průčelí do oslizlé hmyzí černi. Papírové lampióny a přepečlivě naaranžované girlandy pšeničných klasů na nádvoří zplihly a popadaly.

Marianna von Lingenfelsová, hraběnčina snacha, se neradostně pachtila s přípravami na příjezd hostů. Už bylo příliš pozdě slavnost odvolat. A když teď byla hraběnka odkázána na kolečkové křeslo, Marianna de facto plnila roli hostitelky – hostitelky, která měla poslechnout manžela a oslavu zrušit už před týdnem. V Paříži ležel Ernst vom Rath po neúspěšném atentátu v nemocnici a mnichovští nacisté vybičovávali po celé zemi zuřivou pomstychtivost. Co na tom, že o vom Rathovi – prakticky neznámém německém diplomatovi střední úrovně – před atentátem živá duše neslyšela, že atentátníkem byl sedmnáctiletý kluk a střelba byla také aktem odvety, protože pachatelova rodina patřila k tisícov-

kám Židů tísnících se na polské hranici poté, co je Německo vyhnalo a Polsko jim zakázalo vstup? Nacisté se s nějakými složitostmi nepárali.

Tím spíš je důvod shromáždit rozumné lidi tady na hradě, pryč od toho šílenství! argumentovala Marianna ještě včera. Dneska jí to v tom dešti znělo jako hluchá fráze.

Ale pozdě bycha honit. A tak dohlédla, jestli jsou správně naaranžované svíčky a květiny a je hezky prostřeno, a zařídila, aby nahoru na kopec dorazila promoklá dodávka šampaňského, ledu, másla, rybích pomazánek, uzenin, pitné vody a plynových láhví do sporáku. Hrad Lingenfels zůstával většinu roku neobývaný, neměl k dispozici tekoucí vodu a generátor taktak stačil vyprodukovat dost proudu pro hraběnčin gramofon a pár šňůr s drahým elektrickým osvětlením. Pořádat v něm slavnost bylo jako zakládat civilizaci na Měsíci. Ale i proto se sem lidé rádi vraceli navzdory každoročním pohromám – drobným požárům, rozpadlým kadibudkám, drahým automobilům uvízlým v bahně a myším v posteli, pokud se na hradě někdo odhodlal přespat. Slavnost díkůvzdání proslula neněmecky svobodomyslnou atmosférou. Získala si věhlas jakožto ostrůvek liberální, bohémské kultury v nitru usedlé aristokracie.

V půli odpoledne se k Mariannině úlevě zvedl vítr a slibně protrhal pochmurnou šeď. Dokonce i kalná stojatá voda v příkopu a kamenné zdi najednou vypadaly svěže a čistě. V probleskujícím slunci se na nádvoří třpytily zmoklé chryzantémy.

Marianně rázem stoupla nálada. Před pekárnou hraběnčin známý architekt přetvořil starý napájecí žlab pro kočárové koně v cosi jako kašnu. Docílil efektu, který působil kouzelně i komicky zároveň. Jako by se slon převlékl za pohádkovou vílu.

„Albrechte," zavolala Marianna od prahu dlouhé knihovny s nízkým stropem, v níž trůnil její manžel za impozantním pracovním stolem, který kdysi patříval hraběti. „Pojď se podívat ven – je to tam jak o karnevalu!"

Albrecht k ní vzhlédl, ale v duchu dál sestavoval větu. Byl to dlouhán s drsně řezanou tváří, vysokým čelem a ježatým obočím, kvůli němuž často i v dobré náladě vypadal zamračeně.

„Jen na chvilku, než se přihrnou davy," lákala ho gestem Marianna. „Tak pojď. Čerstvý vzduch ti provětrá hlavu."

„Ne, ještě ne," mávl rukou a znova se zabral do rozepsaného dopisu.

Ale no tak, vynadala by mu jindy, ale dneska se kvůli slavnosti kousla do jazyka. Albrecht je prostě posedlý prací, a navíc perfekcionista. S tím nic nenadělá. Sestavoval zrovna koncept dopisu starému známému z britského ministerstva zahraničí, s nímž kdysi studoval práva, a v jednom kuse z ní páčil názor, která formulace je lepší. *Anexe Sudet je jenom začátek. Apeluji na vás: mějte se na pozoru před agresivitou našeho vedení* versus *Nebudeme-li ve střehu, agresivní záměry našeho vůdce budou pouze začátkem...*

Oběma říkáš přesně to, co chceš, odvětila. *Prostě si jednu vyber.* Jenže Albrecht byl duše hloubavá. A vůbec nepostřehl, že Marianna mluví podrážděně. Neznal žádné komplikované ani povrchní emoce. Patřil k mužům, kteří při holení přemítají nad velkými abstraktními tématy, jako jsou nezcizitelná lidská práva či problémy demokracie. Vůči všedním záležitostem zůstával netečný.

Marianna si odpustila okázalý povzdech, otočila se na patě a ponechala ho jeho práci.

V hodovním sále hraběnka ze svého kolečkového křesla

hubovala jednu ze svých mladých žaček. „Schumanna ne," kárala ji. „Bože chraň! To už bychom rovnou mohli hrát Wagnera... Kdepak, chce to něco italského. Něco pořádně dekadentního, aby to šokovalo každého idiotského hnědokošiláče, který sem dnes večer dorazí."

Dokonce i ve svém pokročilém věku zůstávala rebelkou a v patách se jí ustavičně houfovali mladí umělci a lvi salónů. Jakožto Francouzka rodem a Němka sňatkem bývala kontroverzní osobnost odjakživa. Zamlada pořádala večerní salónní sedánky, které prosluly improvizovanými tanci a intelektuálními spory nad ožehavými tématy jako moderní umění nebo francouzská filozofie. Proč se provdala za usedlého, zkostnatělého hraběte, muže o dvacet let staršího a vyhlášeného tím, že u jídla usíná, bylo námětem mnoha nelaskavých spekulací.

Marianna, která si prošla tyransky přísnou pruskou výchovou, ji od první chvíle upřímně obdivovala. Hraběnka se nebála vystoupit z role matky a *Hausfrau*, čelit mužské dominanci a vrhnout se do víru intelektuálního života. Vyjadřovala se od plic a dělala všechno po svém. Marianna hned od prvního setkání – byla tehdy mladá vysokoškolačka, která chodí se svým profesorem (Albrechtem) – ze srdce toužila stát se přesně takovou ženou jako ona.

„Venku to vypadá nádherně," ukázala směrem k nádvoří. „Monsieur Pareille je hotový kouzelník."

„Od toho je umělec, ne?" opáčila hraběnka.

Blížila se šestá. Každou chvíli se začnou sjíždět hosté.

Marianna odspěchala nahoru do prochladlé chodby s ložnicemi, kam odložila svoje holčičky. Zakutaly se do starožitné postele se závěsy, pozůstatku feudální minulosti hradu. Mariannin roční synek Fritz naštěstí zůstal s chůvou doma ve Weisslau.

„Mami!“ zapištěly rozjásaně šestiletá Elisabeth a čtyřletá Katarina. Elfie, jejich milá a hodná opatrovnice, zvedla k Marianně uštvaný pohled.

„Viď, že si Hitler příště vezme zpátky Polsko?“ dožadovala se Elisabeth. Rozjuchaně přitom hopsala na matraci.

„Elisabeth!“ vyjekla Marianna. „Kam na takové nápady chodíš?“

„Slyšela jsem, jak to Herr Zeppel povídal tátovi,“ odpověděla dcerka mezi poskakováním.

„Žádné Polsko si nevezme,“ prohlásila Marianna. „A vůbec – proč myslíš, že by to byl důvod k radosti? Znamenalo by to válku!“

„Ale Polsko by mělo patřit nám,“ sešpulila Elisabeth pusu a přestala hopsat. „A Herr Zeppel říkal, že si Poláci neumějí vládnout.“

„Nesmysl,“ odsekla Marianna, podrážděná, že Albrecht dovolil, aby děcko poslouchalo takové řeči. Zeppel byl šafář na jejich slezském panství a fanatický nacista. Albrecht mu ty pitomosti toleroval, protože spolu vyrůstali; Weisslau bylo miniaturní městečko.

„Ale Polsko přece bylo naše, ne?“ naléhala Elisabeth. „Před válkou.“

„Elisabeth,“ povzdechla si Marianna, „buď tak hodná a starej se o své – a začni tou knížkou, kterou byste zrovna teď měly s Elfie číst.“

Elisabeth vykazovala mimořádně silné majetnické sklony a Mariannu tím rozčilovala. Zdálo se jí, že dcera nasákla celonárodním pocitem ublíženosti, jako by osobně utrpěla nějakou strašlivou křivdu. V životě se těšila tolika výhodám, a přesto chtěla pořád víc a víc – ještě novější šaty, ještě hezčí sukýnku. Když dostala králíčka, zatoužila po psovi. Když do-

stala povoleno vzít si bonbón, chtěla dva. Brala to tak, že svět je tu jen pro ni. Mariannu, jejíž výchovu provázela neoblomná šetrnost a odříkání, to náročné, domýšlivé stvoření, které zplodila, ustavičně vyvádělo z míry.

„Elfie," obrátila se k opatrovnici, „dohlédneš na to, aby v osm sfoukly svíčky? Smějí sejít dolů na podestu, ale dál ani krok."

„Ale –," spustila Elisabeth. Marianna ji umlčela výmluvným pohledem.

„Dobrou noc," řekla, vřele k sobě přitiskla roztomilou tichou tmavovlásku Katarinu a políbila Elisabeth na to její k zbláznění umíněné čelíčko.

Cestou ze schodů se zastavila na podestě a zadívala se na síň dole. V kamenných obloucích zářily mnohoramenné svícny. Jejich mihotavé světlo propůjčovalo místnosti vzrušující, skoro až přízračnou atmosféru. Už se začínali sjíždět první hosté: muži ve fracích a vestách, někteří v uniformách s nacistickými insigniemi ještě zářícími novotou, ženy v elegantních nových šatech. Za Hitlera hospodářství vzkvétalo, takže lidé už zase měli dost peněz na samet a hedvábí a nejnovější modely v pařížském stylu. Z křesla uprostřed, které vévodilo síni jako trůn, vítala hosty hraběnka; invalidní vozík pro dnešní večer pečlivě odklidili z dohledu. Halilo ji moře modrého a zeleného hedvábí, jaké by si žádná jiná Němka jejího věku (ani žádného jiného věku) jakživa neoblékla. Na někoho tak nemocného se překvapivě hlasitě smála – bylo vidět, že si večírek užívá. A před ní se ukláněl host, který tu salvu smíchu spustil: Connie Fledermann. Marianny se zmocnilo vzrušení. No ovšem, koho jiného by hraběnka tak srdečně vítala? Connie byl její oblíbenec a plným prá-

vem hvězda společnosti. Pro jeho odvahu, charakter, vtip a inteligenci ho měli rádi všichni. Ženy okouzloval, v mužích vzbuzoval důvěru a často se mu svěřovali. Jeho charismatu neodolal nikdo, šíleným Hermannem Göringem počínaje a uměřeným Georgem Messersmithem konče.

„Connie!" zavolala Marianna cestou k němu.

Otočil se a obličej se mu rozzářil úsměvem.

„Hleďme! Žena, kterou hledám!" Zvedl si její ruku ke rtům. „Ohromně ti to sluší." Zajel pohledem nahoru k podestě. „Uvidím svoje princezničky, nebo jsi je někam uklidila?"

„Uklidila," zasmála se Marianna. „Aspoň doufám."

„Škoda přeškoda." Přiložil si dlaně k srdci a předstíral, že je zdrcen. „Nuže, vezmu tedy zavděk aspoň královnou matkou. Pojď," napřáhl k ní ruku, „seznámím tě se svojí Benitou!"

Marianně ztuhl úsměv na rtech. V hektickém minulém týdnu úplně zapomněla, že Martin Constantin Fledermann se bude ženit. Bylo to k nevíře. I když už stanovili datum (ode dneška za dva týdny!), pořád to znělo jako žert, který zašel příliš daleko.

Connie se ale tvářil vážně, dokonce nervózně. Vzal Mariannu za loket. „Musíš se s ní spřátelit," naléhal. „Nikoho tu nezná. Slíbil jsem jí, že v tobě bude mít spojence. A ty dobře víš," pohlédl na ni, „že ho bude potřebovat."

„Proč?" otázala se Marianna. „Jsi mezi přáteli."

„Já ano," řekl Connie. „Ale ona ne."

Marianna se nad tou divnou logikou zamračila, ale neměla čas něco namítnout, protože to už ji měla před sebou – tu Connieho Benitu. Byla to nápadně hezká dívka s takovým tím typem hladké nordické tvářičky, z něhož vyzařuje mírnost. Plavé vlasy měla spletené do copu obtočeného kolem

hlavy ve stylu, který se tak líbí nacistům – byla to wagnerovská Brunhilda v nefalšovaném dirndlu. Stála mezi dvěma mladíky, kteří pracovali s Albrechtem na ministerstvu zahraničí, a oba z ní byli u vytržení. Mariannu píchl osten žárlivosti, na kterou u sebe nebyla zvyklá. Ne že by jí záviděla krásu nebo téměř hmatatelnou auru sexuality (už dávno si našla jinou cestu k mužskému uznání), ale ve společnosti těch tří mužů – dvou poblázněných dychtivých kluků a svého milovaného přítele, kamaráda z dětství a důležité osobnosti opozice – najednou vedle té mladší ženy nenacházela dost prostoru. Ve svých jedenatřiceti si připadala jako dospělák zatažený do dětské hry, jako profesorka mezi nadrženými studentíky.

„Pardon, hoši," odsunul Connie teatrálně jednoho z nich stranou. „Přišel jsem si ji vyzvednout." Popadl Benitu za paži a přitáhl ji k Marianně. „Lásko moje," obrátil se k ní (bylo divné slyšet od něj ta slova), „seznam se s mojí... jak tě mám představit?" otočil se k Marianně. „Nejdávnější přítelkyně, nejpřísnější rádkyně, osoba, která mě udržuje na cestě ctnosti?"

„Nešaškuj, Connie," snažila se Marianna potlačit podráždění.

„Já jsem Marianna," představila se sama a podala Benitě ruku. Té dívce nemohlo být moc přes dvacet.

„Děkuji," šeptla Benita a zamžikala jako poplašená laňka. „Moc mě těší."

Dorazili další hosté a Marianna přímo cítila, jak se na ni ta lavina valí: ruce, jimiž bude muset potřást, uvítací fráze, které bude muset pronést, politika, o níž bude muset konverzovat. Už se k ní hrnula Greta von Viersdahlová, už se pokoušela zachytit její pohled; od Hitlerovy invaze nemluvila o ničem

jiném než o sbírkách zimního oblečení pro sudetské Němce, kteří se nedávno „navrátili zpět do náruče vlasti“ poté, co byli „tak dlouho utiskováni Slovany“. O Gretiny politické řeči Marianna nestála. Vzala Benitu za paži. „Dopřej nám šanci, ať se spřátelíme,“ prohodila přes rameno k Conniemu a odtáhla ji zadními dveřmi na nádvoří ověšené lampióny.

„To je krása!“ vyhrkla Benita.

„Viď?“ přitakala Marianna. „Jako z pohádky. Hraběnka von Lingenfelsová má pro krásu smysl.“

Benita s vykulenýma očima přikývla.

„Pověz mi něco o sobě, než se k nám nahrnou tvoji ctitelé,“ vybídla ji Marianna. „Mělas příjemnou cestu? Našla jsi svůj pokoj?“ Chrlila povinné dotazy a dívčiny odpovědi poslouchala na půl ucha.

Cítila, jak je ze všech stran sledují oči. „Připomeň mi, jak jste se seznámili s Conniem.“ Sebrala ze stolu dvě skleničky se šampaňským a jednu Benitě podala. Ta ji bez poděkování přijala.

„Potkali jsme se u nás ve městě, na náměstí,“ dala se do vyprávění. „Byla jsem tam se svým oddílem, teda oddílem BDM –“

„Propánakrále! BDM, Svaz německých dívek? Kolik ti je?“ užasla Marianna.

„Ne, nebyl to ten dětský, ale ten pro starší, co se jmenuje Víra a krása. A je mi už devatenáct.“

„Aha.“ Marianna ji pohladila po paži. „No tak to jsi hotová vykopávka.“

Dívka na ni upřela oči.

„Jsou hezké, viď?“ ukázala Marianna na bílé chryzantémy a tmavé podzimní sasanky v květnících podél balustrády. Vysoko nad hlavou se jim po temné obloze hnaly bledé mraky.

V dálce se v houstnoucím šeru inkoustově černaly lesy. „Takže jste se potkali na náměstí...“

Benita si usrkla šampaňského a zakuckala se. „Není na tom nic zajímavého. Potkali jsme se, chvíli jsme si povídali a později jsme spolu šli na večeři.“

Marianna odložila sklenici na zídku. „A teď se budete brát.“

„Když se to řekne takhle...,“ Benita zaváhala, „... zní to divně.“

Marianna s úsměvem naklonila hlavu ke straně a povytáhla obočí. Tenhle zkoumavý výraz pochytila od hraběnky a osvědčil se jí, když dolovala nějaké vysvětlení nebo přiznání z dětí a rodinných příslušníků, dokonce i z dospělých mužů.

U Benity se však kýžený účinek nedostavil. Vypjala ramena, jako by znova našla pevnou půdu pod nohama. „Mezitím se stalo ještě pár dalších věcí.“

„Samozřejmě,“ řekla Marianna. Proč vůbec nasadila výslechovou taktiku? Connie si tu žabku vezme. Nijak si nepomůže, když si to s ní rozhází hned na začátku. „Promiň, nechtěla jsem se ti šťourat v soukromí.“

Rozhlédla se po rychle se zaplňujícím nádvoří a hledala ústupovou cestu. Ke své úlevě spatřila Hermana Kempela, jednoho z těch dvou troubů, které Benita tak oslnila. „Pojď,“ zavelela. „Půjdeme si popovídat s tvým nejnovějším obdivovatelem.“

Jak noc stárla, nabývala vrchu zvláštní opojná, neklidná energie. Nějaká legrační postavička v krátkých kožených kalhotách a vysokých podkolenkách vyhrávala na tahací harmoniku – bavič najatý hraběnkou, nebo někdo místní? – a na hrbolatém nádvoří se hosté pustili do lidových tanců. Ženy

dokonce navzdory zimě skoply z nohou boty. A uvnitř konečně spustilo americké jazzové trio, které hraběnka pozvala. Velkým sálem zaburácel ragtime a hrstka odvážnějších, kosmopolitnějších hostí začala předvádět tance s legračními názvy jako Velké jablko nebo Lindy Hop. Vrchnímu kuchaři se i bez tekoucí vody a pořádného sporáku nějak dařilo zajišťovat vytrvalý přísun lahůdek: servíroval tradiční kuličky z vepřového s výtečnou petrželovou omáčkou, nadýchané bílé knedlíky vařené v páře a minilívanečky se salámovou náplní. Ale také novoty: chřest zabalený do tenoučkých plátků šunky, želé bábovičky, flambovaný ananas, toasty s kaviárem... Stejně jako v hudbě se i v pokrmech odrážela pestrost německého kulturního života.

Marianna si připadala jako v mlze; ne snad, že by byla opilá (hostitelka nikdy nevypije víc než sklenku punče, to se od hraběnky také naučila), ale samou úlevou. Přes strohou a nevlídnou militantnost, která se zmocnila národa, se jí při slavnosti díkůvzdání podařilo udržet tradiční nevázanou atmosféru. A podařilo se jí překonat vlastní výchovu (otec by se zhrozil, kdyby ji viděl, jak pořádá večírek, na kterém se tancuje na jazzovou hudbu a připíjí šampaňským) a dopřát těmhle lidem něco krásného, osvobodivého a odlehčeného.

Rozjařená tím pomyšlením klábosila s hosty a kontrolovala, jestli nedochází alkohol za barem a jídla na bufetovém stole. „Hraběnka juniorka!“ vzal ji kolem ramen veselý upovídaný Connieho bratranec. „Tomu říkám večírek! Ale kam se zatoulal tvůj velevážený manžel? A všichni jeho nóbl přátelé? Už hodinu jsem nikoho z té bandy neviděl! Zašili se někam spolu, elitáři jedni, a starého kámoše Jochena vynechali?“

„Ale ne, kdepak.“ Marianna ho letmo políbila na tvář a odehnala ho. Tou otázkou se ale strefil do černého. Kde vězí

Albrecht? A Connie a Hans a Gerhardt Friedlander? Už hezky dlouho po nich nebylo ani vidu, ani slechu. Albrecht si je nejspíš odvlekl do knihovny, aby mu zrevidovali ten jeho dopis. Ta představa ji rozladila. Albrechtova vážnost – jeho vytrvalé zaměření na záležitosti přesahující to, co se odehrává přímo před očima – působila jako ztělesněná výčitka. I když Albrecht má samozřejmě pravdu. Chudák Ernst vom Rath leží někde ve špitále a tisíce Židů přespávají na mrazu v hraničním pásmu. Německo řídí uřvaný tlučhuba a štváč, odhodlaný vehnat jiné národy do války a zničit život nesčetným nevinným civilistům. A oni si tady popíjejí šampus a tancují na Scotta Joplina.

V napůl podrážděné, napůl defenzívní náladě vtrhla do Albrechtovy studovny, a ano, opravdu tam byli všichni její zmizelí hosté – Albrecht s Conniem, Hans a Gerhardt, Torsten Frye a ten Američan Sam Beverwill a několik dalších; mnozí z nich byli stejně jako Connie štábní důstojníci abwehru, vojenské zpravodajské služby.

„Co to má být?" pokusila se o lehký tón. „Veledůležitá tajná schůze? Hraběnku nepotěší, že se schováváte ve studovně, místo abyste tancovali."

„Marianno...," začal Albrecht.

„Albrechte, koukej svoje hosty nechat, ať si užijí zábavu –"

Ještě než dořekla, všimla si neznámého člověka v jejich středu, malého, už trochu proplešatělého bruneta, z jehož všedního obličeje čišelo napětí. Místnost byla nabitá zvláštní energií; všichni přítomní se tvářili vážně a ani její příchod na tom nic nezměnil.

„Omlouvám se," řekla tomu člověku. „Zřejmě se ještě neznáme."

„Pietre Grabarek." Došel k ní a podal jí ruku. Takže Po-

lák. Albrecht i Connie měli hodně kontaktů v Polské národní straně.

„Marianna von Lingenfelsová. Manželka vašeho nudného hostitele," mávla rukou k Albrechtovi.

„Marianno," přerušil ji znovu Albrecht, „Pietre zrovna přicestoval z Mnichova s alarmujícími zprávami. Dnes večer –"

„Snad vom Rath nezemřel?" Marianně přejel po zádech mráz.

„Ano," přikývl Albrecht. „Ale to není všechno."

Marianna si najednou uprostřed té skupinky pozorně sledující její reakci připadala jako na jehlách. Nebyla zvyklá patřit mezi neinformované.

„Zdá se, že Goebbels vydal SA rozkaz vyprovokovat nepokoje a ničit majetek Židů. Rozbíjejí výlohy a rabují, mají zábavu z toho, že –"

„Žádná zábava, bitva je to! Organizovaný útok!" skočil mu do řeči Grabarek.

„– z toho, že ničí lidem životy."

„Ale to je hrůza!" vyhrkla Marianna. „Lutze to dopustil? Jak to?" Lutze policii a oddílům SA velel. Nedávno se s ním seznámila, a vůbec se jí nezamlouval, byl to protivný chlap.

„Už to tak vypadá," potvrdil Albrecht.

Přítomní přešlápli a vyměnili si pohled.

„Je to úpadek, šílenství. Hitler je přesně takový maniak, jak jsme se báli!" vykřikl Hans, ale ostatní mu nevěnovali pozornost. Byl to milý ztřeštěný kluk. *Jsou myslitelé a jsou aktéři*, řekl o něm kdysi Connie. *Hans je aktér.* Albrecht takové dělení odmítal; považoval ho za příliš černobílé, příliš zjednodušující a nesmiřitelné. Akci má předcházet myšlení a myšlení se má pojit s rozvahou. To ale nebyl Connieho styl.

Connie byl odjakživa taky spíš aktér, a přestože zastával chytré a informované názory, moc je předem nepromýšlel a kategorickými soudy nešetřil.

„Pro Německo to znamená celosvětovou ostudu," posteskl si Albrecht.

Dočkal se všeobecného souhlasu.

„A utrpení," připojil Connie. „Znamená to utrpení pro spoustu, spoustu lidí..."

Ve skupince zavládlo ticho; zvenčí okenními tabulkami zalitými v olovu prosakoval smích a tóny tahací harmoniky.

„A taky to znamená, že rozumní občané musejí jednat," pokračoval Connie. „Nejsme všichni darebáci a zločinci. Ale stanou se z nás, když nic neuděláme."

Byl to odvážný výrok, skoro výzva, a Marianna na tvářích mužů sledovala, jak různě na ně působí. Hans s neskrývaným nadšením dramaticky přikývl. Eberhardt von Strallen si setřepl smítko z klopy – unáhlený návrh se mu zjevně příčil. Albrecht se zamyšleně mračil.

„Je to naše povinnost," horlil Connie. „Když nezačneme aktivně pracovat na tom, abychom Hitlera porazili, bude hůř. Ten člověk – ten fanatik, který si říká náš vůdce – zničí všechno, čeho jsme jako sjednocený národ dosáhli." Nadechl se a pokračoval: „Pokud proti němu nezačneme mobilizovat lidi podobného smýšlení a nezačneme aktivně pracovat s našimi kontakty v zahraničí – Angličany, Američany, Francouzi –, zatáhne nás do války, a nejen to. Jestli posloucháte, co hlásá – jestli ho pořádně posloucháte a čtete –, všechno to tam najdete, v tom jeho odporném spisku *Mein Kampf.* Tím svým ‚bojem' z nás všech nadělá zvířata! Přečtěte si to, pořádně si to přečtěte, *poznejte svého nepřítele:* ta jeho vize, to je středověk! A hůř než středověk, je to anarchie! Tvrzení, že

život není nic než boj o zdroje, který mezi sebou svádějí rasy, ta jeho „panská rasa", o které pořád horuje, a ověřování rasového původu, které si vymyslel – to všechno jsou nástroje, kterými nás rozdělí a opanuje."

Marianna neslyšela Connieho názory poprvé; kolikrát takhle rozprávěli dlouho do noci u ohně ve Weisslau? Hitler je šílenec a darebák, na tom se shodli. Od jeho puče to bylo nad slunce jasnější. Connie i Albrecht strávili valnou část loňského roku tím, že pomáhali obětem nacistů – Židům, kteří chtěli emigrovat, uvězněným komunistům, umělcům, jejichž díla byla zakázána. *Bez zákonů nejsme o nic lepší než opice,* prohlašoval Albrecht. O prosazování a posilování práva usiloval stejnou měrou jako o vítězství v jednotlivých bitvách.

Zato Connie právo, za nacistů čím dál vykastrovanější, zavrhl. Byl rozený disident a věřil v přímou akci. Právě tohle na něm Marianna milovala snad nejvíc – na Conniem, druhovi z dětských her, nejmilejším příteli a muži, kterého obdivovala nad jiné, samozřejmě s výjimkou Albrechta. Byl odjakživa agitátor a vášnivý zastánce toho, co pokládal za správné. V dětství trávili on i Marianna se svými rodinami léto u Baltu a Connie pokaždé vedl kampaň proti nějaké nespravedlnosti, proti nějakému nesmyslnému rodičovskému předsudku nebo třeba proti tomu, že vrátný špatně zachází se psy. A silou vůle a vytrvalostí obvykle dosáhl svého.

„My prostě *musíme* vymyslet, jak se mu postavit," naléhal teď. „Nejen abychom upozornili svět na jeho špinavé cíle, ale taky abychom něco aktivně podnikli. Když budeme dřepět s rukama v klíně a kritizovat ho z bezpečí za pracovním stolem, můžeme přičíst následky jen sami sobě. A proto navrhuji, abychom se dneškem počínaje zavázali k aktivní-

mu odporu. K tomu, že se pokusíme strhnout naši zemi pryč z Hitlerovy zhoubné cesty."

Connie domluvil. Na čele se mu perlil pot a docházel mu dech.

Shromáždění přikyvovali a šuškali si mezi sebou.

„Byl bych v podstatě pro," pronesl zvolna do souhlasného mumlání Albrecht. „Jenomže aktivní odboj proti vládě – proti téhle vládě – je nebezpečný. A my máme ženy a rodiny a musíme na ně brát ohled. Neříkám, ať nic neděláme; jen to musíme pečlivě uvážit..."

„Ženy a rodiny vás budou podporovat," vmísila se do debaty Marianna a překvapila tím sama sebe i ostatní v místnosti. Vyznělo to jako výtka. Jenže Albrecht byl pořád tak rozvážný, pomalý a hloubavý. Proti Conniemu vypadal jako těžkopádná želva vedle jelena ve skoku.

„Všechny?" ušklíbl se kysele von Strallen.

„Všechny," zopakovala po něm Marianna. Von Strallen byl šovinista. Před svojí přihlouplou ženou Missy všechno tajil a nikam ji s sebou nebral. Chuděra Missy, jednal s ní jako s tupou vypasenou kravkou.

„A ponesou rizika?" zeptal se Albrecht jemně.

„A ponesou rizika," potvrdila Marianna.

„Výborně," upřel na ni Connie ohnivý pohled. „A ty dohlédneš na to, aby se jim nic nestalo. Tímto tě jmenujeme velitelkou žen a dětí."

Marianna se střetla s jeho očima. *Velitelka žen a dětí.* Věděla, že ji nechtěl před ostatními shodit, ale stejně to štíplo jako políček do tváře.

Schůzi – pokud vůbec schůzí byla – rozpustili a Marianna zamířila zpátky ke společnosti, aby se znovu ujala hos-

titelských povinností. Měla pocit, že se ocitla mimo realitu. Kolem propukaly a utichaly hovory, jazzové trio vyhrávalo a z podesty kdosi latinsky deklamoval Cicera.

A mezitím se venku za zdmi hradu děly příšerné věci. Marianna si uměla živě představit, jak se v ulicích hemží Hitlerovi ničemové v hnědých košilích, násilnicky se naparují a pořvávají a okolí bezmocně přihlíží. Loni v létě je v Mnichově viděla pochodovat v průvodu. Dva z nich porušili formaci a rozběhli se k ní. Ztuhla strachy, že na ni chtějí zaútočit – ale proč? Místo ní srazili k zemi univerzitního studenta, který stál na chodníku vedle, a zkopali ho do klubíčka; nablýskané černé holínky se jen kmitaly. Odehrálo se to tak bleskurychle, že nestihla zareagovat. *Proč? Co provedl?* zeptala se člověka vedle sebe, jakmile oddíly SA zmizely z dohledu. *Nezvedl při hajlování ruku dost vysoko,* zašeptal, když se k tomu nebožákovi svorně skláněli a pomáhali mu na nohy.

Ještě celé dny před sebou viděla obličeje těch mužů, když k ní vystartovali – tuctové obličeje chlapíků středního věku, vyprázdněné a zhlouplé surovostí.

„Co se děje? Vypadáš, jako bys viděla ducha," vytrhla ji ze vzpomínek Mimi Armacherová. Mimi, Albrechtova vzdálená sestřenice, byla příjemná žena a Marianna ji měla odjakživa ráda.

„Zrovna jsem se dozvěděla..." Marianna se zarazila. Jak to jen popsat? Pro tuhle ozvěnu méně civilizovaných časů jí chyběl přiléhavý výraz. „Přišly zprávy z Mnichova, že se rozmáhají nepokoje. SA bije lidi, ničí židovský majetek..."

„Zprávy?" zopakovala Mimi, jako by tomu slovu nerozuměla.

„Přivezl je Connieho přítel. Právě dorazil," vysvětlovala Marianna.

„Ale to je strašné," zhrozila se Mimi a zbledla. „Ve všech městech, všude?"

Kolem se shlukli ostatní. Na okraji hloučku Marianna zahlédla Bernu a Gottlieba Brucknerovy a také Alfreda Klausnera, židovské přátele, jejichž postavení se den za dnem zhoršovalo. Přestože se jejich rodiny tady v Německu asimilovaly už před mnoha generacemi, ocitli se teď v jednom pytli s židovskými imigranty z Východu, které Hitler hodlal mermomocí deportovat. Nikdo nebyl v bezpečí.

Na Mariannu náhle padla únava. „Tak jsem to pochopila."

„Ničí majetek?" zeptal se kdosi. „Jen tak, namátkou?"

„*Židovský* majetek," upřesnila Mimi s mrazivým důrazem. „Jenom ten židovský." Obrátila se k Marianně. „Říkalas to tak, že?"

Marianna na ni zůstala zírat. „Já nevím." Napřímila se a vypjala ramena. „Záleží na tom? Naše vláda pouští ze řetězu bandy darebáků."

„Tohle je začátek konce," zaprorokovala dramaticky hraběnka, když se doslechla o zkáze, která později vejde ve známost jako Křišťálová noc. „Ten Rakušák naši zemi zničí."

S těmi slovy si odešla lehnout.

Marianna jí tu volnost záviděla. Ona sama bude muset tuhle sešlost opečovávat až do hořkého konce.

Jak se novinka šířila, vládní úředníci a vlastníci velkých majetků z okolí naskakovali do aut a řítili se z kopce dolů, opile řezali zatáčky, troubili a blikali. Jim v patách střízlivěji odjížděla hrstka židovských hostů. Pár idiotů se vypravilo do nedalekého městečka Ehrenheimu zjistit, kam až se nepokoje rozšířily.

U kašny se šampaňským se Gerhardt Friedlander hádal se

Stollmeyerovými – opilými rudolícími dvojčaty a fanatickými nacisty. Lidé se kolem nich nervózně rozestoupili do kruhu.

„Spiknutí světového židovstva se s vraždou vom Ratha nespokojí," vykřikoval jeden Stollmeyer. „Musíme proti nim zakročit..."

„Neblázněte," odsekl Gerhardt. „Vom Ratha zavraždil vyšinutý sedmnáctiletý kluk, o žádné spiknutí nešlo."

„Vyšinutý sedmnáctiletý kluk, který byl židák a bolševik," vyjel jeho oponent. „Chtěl zničit hrdost a jednotu německého národa."

Marianna to nevydržela dál poslouchat. Tyhle absurdní nacistické žvásty byly všudypřítomné; jen čekaly, kdy se jich ujme někdo jako tupohlaví Stollmeyerové. Jak se ti dva vůbec dostali na seznam pozvaných? Díkybohu za Gerhardta, že je usměrnil.

Jazzové trio se z velkého sálu vytratilo (Zpátky do Berlína? Zaplatil jim někdo?) a nějaký pitomec se pokoušel pustit na gramofonu desku s nacistickým maršem, ale naštěstí ho udolaly horké *Frikadellen* z nejnovějšího šéfkuchařova chodu. Z Ehrenheimu se vrátili čumilové a téměř zklamaně hlásili, že se tam nic neděje, obyvatelé nejsou na nohou. Co čekali? Městečko bylo skrznaskrz bavorské a plné zarytých katolíků. Nikde žádný Žid ani židovský krámek.

Kuchař se nenechal odradit novinkami ani chvatnými odjezdy a dál předkládal lahůdku za lahůdkou: další vepřovou pečínku, jablečné dorty a *Frankfurter Kranz*. A barman naléval jako o závod.

Marianna prahla po tom, aby se spakovali i zbylí hosté, s tou svou sebestředností a frivolností. Ale slavnost se belhala dál, vstříc pozvolné smrti.

Kolem půlnoci si Marianna dopřála chvilku soukromí

v prázdném salónku ověšeném loveckými trofejemi některého von Lingenfelse. Stěny zdobilo napůl zetlelé vybělené paroží a práchnivějící vycpané hlavy kanců, medvědů, a dokonce i vlka. Místnost zasvěcená krutosti, ale pořád lepší než nic. Pět minut si tu oddechne. Jen pět minut, jinak by se už nedonutila vrátit mezi hosty. Posadila se, a jak se jí tvář uvolnila a rysy ochably, připadala si najednou stará; matka malých dětí v náhle zdivočelé zemi.

„Baf!" ozvalo se za ní, a než se stihla otočit, dopadly jí na ramena dvě ruce. Connie. Myslela si, že se už dávno vytratil, buď zpátky do Berlína napravovat škody, anebo se snoubenkou do postele – že je z něj nový člověk s novými zvyklostmi. Ale byl tady. Ta jeho výdrž v sobě měla cosi uklidňujícího.

„Načapal jsem tě," zasmál se.

„Ach, Connie," ohlédla se po něm. „Mám jim říct, ať jedou domů? Je to tak divné, pořádat slavnost při tom všem, co se děje. Pánbůh ví –"

„Jen ať tu zůstanou." Svalil se do křesla naproti ní. „Na to, aby někam jezdili, jsou příliš ožralí."

„Asi ano," povzdechla si. „Jak to venku vypadá?"

„No," uvelebil se Connie v křesle, „Greta von Viersdahlová ze sebe na tanečním parketu dělá husu, starý Frickle má na klíně novou couru a mazlí se s ní a někdo, koho neznám, zvrací do hradního příkopu."

„Jemináčku," zasmála se Marianna.

Kolik večírků spolu vymetli? Od dětských let tolik, že by je ani nespočítala. A Connie, zaujatý pozorovatel živočišného druhu zvaného člověk, je pokaždé zábavně komentoval. Tímhle stmelili svoje přátelství – Connieho trefnými postřehy a tím, jak je ona, méně obdařená schopností nahlížet lidem do ledví, uznale přijímala.

„Co Benita?“ neodolala otázce. „Už spí?“

„Je to hodná holka,“ opáčil Connie. Natáhl si nohy a stíny jeho chodidel se ve světle ohně legračně prodloužily. V hezké tváři se mu zračilo vyčerpání. Pod očima měl tmavé kruhy.

„Co z toho plyne? Je pro ni tím pádem lehčí, anebo těžší jít sama do postele?“

Connie pokrčil rameny. „Byla unavená.“

Marianna se v křesle trochu napřímila a tázavě na přítele pohlédla. „Co si o tom myslí? O těch výtržnostech a násilí, o tom, co se děje ve světě?“

Connie zaklonil hlavu do opěradla a zadíval se na ni. Navzdory jeho únavě bilo do očí, jak je hezký; čisté jemné rysy, které mu dodávaly krásu už jako chlapci, nikdy neztučněly ani nerozbředly. Naopak ještě vynikly a zvýraznily se. Dodnes žasla nad jejich pravidelností.

„Ty mi Benitu neschvaluješ,“ řekl. „Já to tušil.“

„To není fér, Connie... Proč myslíš?“

„Vím to,“ prohlásil.

„Nejsem snad laskavá duše s otevřenou myslí, která má radost, že se její přítel zamiloval?“

„S otevřenou myslí, to ano. Laskavá duše ne. Máš vysoké nároky.“

Marianna se zamračila. „No, je na tebe dost mladá.“

Connie se zasmál.

„Bude pro tebe partnerka? Ve všem, co děláš?“

Connie se prudce napřímil a Marianna strnula, že zašla příliš daleko. Ale nerozzuřil se. Pootočil si křeslo čelem k ní a s lokty na kolenou se předklonil. „Nebude to takové jako vy dva s Albrechtem,“ řekl. „Ale existují i vztahy jiného druhu. A já jsem do ní zamilovaný.“

Překvapilo ji, s jakou intenzitou to prohlásil. Že by nepřímo kritizoval její manželství?

„Musíš mi něco slíbit," dodal.

„A co?" zamračila se.

Vzal ji za ruku a Marianna se při tom doteku zachvěla.

„Jestli se něco pokazí – a ono se to pokazit může –, musíš jí pomoct. Je to prostá holka a nezaslouží si, abych ji zatáhl do nějakého maléru." Obličejem mu přelétl nezvykle rozpačitý výraz. „A musíš jí pomoct vychovat moje dítě."

„Tvoje..." Marianna zaskočeně zmlkla uprostřed věty. „Ona je...?"

Connie přikývl. „Slíbíš mi to?"

„Samozřejmě, Connie, to přece víš, ale –"

„Dáš mi na to svoje slovo?"

Marianna se zadívala na jeho tvář, vážnou jako nikdy předtím, a zamrazilo ji zlou předtuchou.

„Máš moje slovo," potvrdila tiše a cítila, jak na ně oba doléhá plná váha toho slibu.

A pak, v okamžiku, který si bude v duchu přehrávat pořád dokola nejen tu noc, ale ještě celé roky, dlouho potom, co už Connie bude mrtvý, Albrecht bude mrtvý, samo Německo bude mrtvé a polovina hostů z dnešní slavnosti bude buď zabita, nebo rozdrcena hanbou, nebo něco mezi tím, se Connie předklonil a s toutéž intenzitou, se kterou z ní vymámil její slib, ji políbil. Byl to polibek prostý všech ozdůbek milostného vztahu či flirtu, polibek, který je skokem přenesl (jestli to tak opravdu bylo, v ní bude už navždy neodbytně a zbytečně hlodat) snad dokonce i přes fyzickou touhu, rovnou do moře lásky a pochopení. Oni dva jsou spojeni čímsi větším než svým vlastním já.

Kdo se odtáhl první? Ať si Marianna přehrávala ten oka-

mžik v hlavě sebevíc, nikdy si to nevybavila. A trval minuty? Vteřiny? Byl křišťálově jasný, a přitom plný zmatku. Ještě celé dny poté cítila místo, kde jí Connieho ruka odhrnula vlasy z tváře. Ve vzpomínkách se ta ruka chvěla a byla horká a ledová zároveň.

„Connie," vydechla, když se od sebe konečně odpoutali. Předklonil se a zvedl si její ruku ke rtům. Ale než si stačila rozmyslet, co mu řekne, na co se ho zeptá, vstal a odešel.

část I

KAPITOLA PRVNÍ

HRAD LINGENFELS
ČERVEN 1945

Celou cestu z nádraží na hrad Lingenfels proležela Benita otupěle na korbě vozu mezi balíky zatuchlého sena a už ji nezajímalo, jak vypadá a že cestuje z jednoho konce země na druhý na otevřeném povětří jako nějaká flundra nebo tulačka, o nic důstojněji než pytel brambor. Bylo jí špatně. Žaludek se jí houpal a bolelo ji za očima. Možná to bylo z toho párku, co jí přinesla Marianna; tak hutné, šťavnaté maso neměla v ústech už roky. Teď na něj stačilo pomyslet, a chtělo se jí zvracet.

Cesta vlakem z Berlína jim trvala tři dny, z toho jednu noc strávily na nádraží, kde se tísnily snad všechny oběti znásilnění, oloupené matky a zranění vojáci na západ od Odry. Benitě se dělalo ze zoufalých lidí nanic. Bohatě jí stačil Berlín a ty tlupy ožralých oslavujících Rusů, hlady polomrtvé panny poschovávané po sklepích, nesčíslní mrtví – někteří dodnes pohřbení pod haldami sutin – a smrduté, přelidněné kryty, které se změnily v uprchlické tábory. A cestou dál na západ ještě přituhlo, samé strázně nejrůznějšího druhu a

lidské trosky. Jako kdyby se celý evropský kontinent otřásl a jeho obyvatelé se bezmocně rozkutáleli do všech stran. Benita si nedělala iluze. I z ní se stalo zvíře stejně jako z ostatních, už jí nezáleželo na jejich bolesti a utrpení o nic víc než jim na té její.

Vůz kodrcal po rozježděném úbočí a na nebi se do jeho rytmu kolébaly bachraté přátelské mraky, nevinné jako vždycky. Ty mraky byly to nejlepší, co za poslední týdny viděla. Poklimbávala a její mysl chvílemi odplouvala do vyčerpané dřímoty.

V Berlíně byl spánek vzácnost. Když zrovna do Benitina vybombardovaného bytu nevtrhl ten ruský kapitán, udělal to nějaký jiný parchant, kterému ještě nedošlo, že Benita kapitánovi patří. Tak to chodilo v polovině domu, který kdysi býval číslem 27 na Meerstein Strasse. Po dopoledních ruští vojáci vášnivě karbanili u kuchyňského stolu a Frau Schillerová, vyjukaná stará bába, rachotila pánvemi a hrnci a kuchtila jim jídlo ze surovin, které schrastili bůhvíkde a bůhvíjak. Od pádu Berlína Benita neprospala ani jednu noc celou, a možná to bylo jen dobře. Se spánkem totiž přicházely sny. A do jejích snů se vydestilovaly veškeré hrůzy uplynulého roku.

Vůz zastavil a Benita se s trhnutím probudila. Dorazili na Lingenfels. Pracně se vyškrábala do sedu; před očima jí vířily mžitky. Když se rozptýlily, vynořil se hrad – přesně stejný, jak si ho pamatovala, a přitom úplně jiný. Hrubé zdi, hluboko zasazená okna z malých tabulek zalitých do olova a obrovské, výhrůžné vstupní dveře z dubového dřeva. Stavba sama o sobě zůstala neporušená; co pro tuhle prastarou pevnost znamená jedna válka navíc? Ale neuchovala si pranic z velkoleposti, která Benitu tak okouzlila, když to tu na hraběnčině

slavnosti viděla poprvé. Všechny ty svíce a hudba a nádherné šaty, ta přepychová auta porůznu zaparkovaná na úbočí... těžko uvěřit, že od té chvíle uběhlo jenom sedm let. Jako by to patřilo do jiného života. Nyní ti aristokraté, umělci a intelektuálové, před kterými se jí rozklepala kolena, byli mrtví, ožebračení nebo potřísnění nezpochybnitelnou vinou. A nevedlo se jim o nic líp než jí.

„Vzpomínáš?" zeptala se Marianna. Sundávala z vozu Martina – roztomilého Martina, Benitina milovaného chlapečka, lásku jejího života, dítě, o kterém si myslela, že ho už nikdy neuvidí.

Benita přikývla a pokusila se slézt.

„Počkej, já ti pomůžu," nabídla se Marianna. „Jsi unavená."

Benita se silou vůle přiměla seskočit přes postranici na zem. Půjde se synkem. Jenže Martin se už hnal napřed za Marianniným osmiletým Fritzem.

„Takhle zdravé děcko, to je požehnání," prohodila Marianna a vzala Benitu za loket.

A Benita, přestože se s ní roky neviděla, přestože ji nikdy pořádně neznala a přestože ji Marianna rozčilovala svou sebejistotou a pohotovým jazykem, se od ní nechala vést.

Když se Benita příštího rána probudila, za černým obrysem kaštanu, stáje a vrány usazené na hřebenu střechy vycházelo narůžovělé slunce. Ta scenérie jí připomněla vystřihovánky, které zbožňovala jako dítě – malebné dvourozměrné siluety dovádějících dětí, tančících dívek v dirndlu, špičatých kostelních věží čnějících nad spícími městy. Na sobotních trzích se pokaždé zastavila u stánku jejich tvůrců a obdivovala ty černobílé výjevy z nekomplikovaného života.

Překulila se na bok a rozhlédla se. Místnost kdysi sloužila jako spižírna – zdi měla obestavěné policemi a v koutě stála starožitná máselnice. Bylo to tu cítit navlhlým kamenem a slabounce taky po láku a vánočním koření. Starými vůněmi, které vsákly do stěn.

Martin ležel vedle ní, stočený do klubíčka na tenké matraci; blonďaté vlásky se mu na polštáři rozprostřely do vějíře a líbezné, dokonale utvářené rysy vypadaly ve spánku ještě bezbranněji než jindy. Byl to tak hezký chlapeček – vlastně vyloženě krásný. Dokonce ještě krásnější, než býval Connie. A jak tu tak ležel pod pokrývkou (a neměli jen jednu, ale hned *dvě* pokrývky a *dvě* matrace), Benitu přepadlo nutkání popadnout ho a zabořit mu tvář do jemné kůže na krku, vdechovat vůni chlapectví a dětství a spánku. Nejradši by ho samou láskou snědla – tenhle nejlepší, nejdokonalejší kousek jí samé. Zatoužila stát se jím a přitom se znovu stát sama sebou. Benitou Gruberovou, místní kráskou, nevinnou devatenáctiletou dívkou z vystřihovánek.

Ale nechala ho spát a jen se na něj dívala. Pokrývka se pod jeho dechem lehce zachvívala. Najednou sebou škubl. Co ho ve snu polekalo? Jekot sirén ohlašujících nálet a burácení bombardérů nad Berlínem? Mrtvoly, které museli přelézat v hromadách suti? Anebo něco, bůhvíco, z „dětského domova", kam ho poslalo gestapo, když Benitu uvěznili? Nikdy ten sirotčinec neviděla. To Marianna tam Martina jako zázrakem našla, zatímco ona sama se vzdala naděje a pokládala ho za mrtvého. *Typická nacistická instituce,* utrousila Marianna, *samé pochodování a žádné učení.* To byla celá ona; zajímala ji ideologie, a ne to, jestli tam děti měly pohodlí. Měly dost jídla? Starali se tam o ně hezky? Měly čas si hrát? Tyhle otázky zůstaly bez odpovědi. Ale Marianna

Martina našla a vrátila jí ho a Benita jí za to zůstane nadosmrti vděčná.

Asi znova usnula, protože když příště otevřela oči, bylo v místnosti prázdno. Polekaně se posadila. Kam se poděl Martin? Do hlavy jí stoupla krev, ale hned se zase uklidnila. Určitě se mu nic nestalo. Válka přece skončila. Už nejsou v Berlíně, jsou na Lingenfelsu v americké zóně a tady je bezpečno. Marianna se tu o ně postará.

Ale stejně – jednou jí ho už vzali. Podruhé by to nepřežila.

Popadla sukni, natáhla si ji přes noční košili a rozběhla se tmavou kamennou chodbou. Skoro bez dechu našla kuchyni. Prázdno. Nikde nikdo, ani Martin. Pak zahlédla venku za oknem pohyb. Dvě postavičky, Mariannin malý Fritz a Martin, dřepěly na bobku u kaluže a šťouraly do ní klacíkem. Benitu zaplavila úleva.

Děkuju ti, Pane Bože, děkuju ti, žes ochránil mého syna... Ta modlitba byla bezděčným neurotickým pozůstatkem její katolické výchovy. Zbožné prosby z mládí se jí ve vězení vrátily a v nekonečném moři ticha jí posloužily jako kotva. Nepochybovala, že bez nich by bývala přišla o rozum. V jejich účinnost nevěřila, ale i tak ji zachránily – žádný Bůh, ale ty věty.

Věděla, že měla štěstí, že ji po Connieho popravě za spoluúčast na atentátu poslali do vězení, a ne do koncentračního tábora. Nakonec se jí přece jen vyplatila touha patřit ke šlechtě a dobře se vdát; jakožto manželku zrádce z urozeného pruského rodu ji sice zavřeli na samotku, ale nezabili. Ta trpká ironie jí neušla, i když se tomu zatím nedokázala smát. Ale vnitřní prázdnota, která se v ní tehdy rozhostila, ani teď nepomíjela. Strávila příliš mnoho hodin civěním do stropu, na hřbety vlastních rukou a do rohu cely, kde oprýskávala malba. Snažila se vzchopit jen kvůli Martinovi.

Zatímco stála u okna a pozorovala chlapce, vpadla do kuchyně Marianna. Táhla za sebou trakař naložený mrkví, zelím a dokonce i malinami, které Benita nespatřila už roky. „Pánbůh žehnej Herr Kellermanovi, že nepřestal udržovat zahradu," odfoukla si. „Na jaře sázel brambory a mrkev málokterý chlap – a určitě ne na cizím." Obličej měla rozpálený a kolem něj aureolu rozcuchaných vlasů. „Benito! Jak ses vyspala, chudinko malá? Dej si trochu ovesné kaše," ukázala na hrnec na kamnech.

„Děkuju."

Marianna už vytahovala z příborníku misku – krásný kousek modrobílého míšeňského porcelánu. „Nebudu tvrdit, že je to bůhvíjaká delikatesa, ale jíst se to dá." Nandala jí a postavila misku na stůl. „Sedni si. Potřebuješ hodně jíst a odpočívat."

A tak se Benita posadila.

Sledovala Mariannu, jak chaoticky, ale s elánem vypakovává zásoby. Tuhle ženu válka na rozdíl od všech ostatních nijak zvlášť nezměnila. Pro Benitu zůstávala záhadou: dokázala vystopovat Martina do nějakého obskurního nacistického útulku, ale neumí si ohlídat vlastní účes. Benita od svatby s Conniem nepřestávala nad těmi paradoxy žasnout. Mariannu těšilo pořádat zábavy, ale o jídlo a módu se nezajímala ani za mák. Dřela do úmoru při přípravách domu na pohádkovou slavnost, a pak přikráčela mezi hosty v nemoderních šatech z loňska. Sezvala na večeři nejvyšší představitele ministerstva zahraničí a zpravodajských služeb, a nechala kuchaře, aby jim naservíroval obyčejné *Sauerbraten* a *Wildschweingulasch*. Se svými dětmi zacházela roztržitě a nedůsledně, ale s dospělými jako zdatná a výkonná organizátorka.

Nebyla krásná – na to měla příliš výrazné, téměř mužské

rysy a vysoké lícní kosti (sokolí obličej, řekla jednou Benita Conniemu a dostala od plic vynadáno). Ale byla přitažlivá a chvílemi její tvář získávala nápadný symetrický půvab. Byla to tvář, na kterou se nezapomíná.

Když počátkem války Marianna s Albrechtem pořádali večírky a víkendové párty, všímala si Benita, že pohlední baroni a hrabata a urození mladíci z nejpřednějších německých rodin visí Marianně na rtech. Při jejich slovním šermu si Benita připadala hloupá. Žertují, nebo mluví vážně? Škádlí se, nebo se jeden druhému posmívají? V přítomnosti Connieho prominentních přátel se pro ni řeč stávala překážkou, a ne mostem, kdežto pro Mariannu to byla hladká přímá cesta, která jí ubíhala pod nohama sama od sebe.

„Proč jsi pořád ještě v noční košili?" podivila se Marianna, když zvedla oči od vykládání zeleniny z trakaře. „Našla jsi to oblečení, které jsem ti připravila v pokoji?"

Benita se začervenala. Vstávala v takovém chvatu, že se dočista zapomněla převléct. „Promiň – pospíchala jsem."

„Neblázni. Nemáš proč se omlouvat. Já jen, že se ti to nepodobá. Ale dneska se samozřejmě od nikoho nedá čekat, že bude stejný jako dřív, viď?" Marianna se chopila trakaře a kormidlovala ho z kuchyňských dveří.

V tu chvíli se v nich objevily obě její dcerky. Nesly mezi sebou džber.

„Jdete zrovna vhod," zajásala Marianna. „Máme pro tebe mléko, Tante Benito!"

Benita nevěděla jistě, co ji překvapilo víc – jestli to, že mají mléko, nebo oslovení *Tante,* teto. Nějak se přihodilo, že se neurozená Benita Gruberová, poslední v dlouhé rodové linii obyčejných, tvrdě pracujících vestfálských rolníků, stala tetou holčiček von Lingenfelsových.

„Pozdravte, holky, a představte se," přikázala Marianna.

Popošly blíž. Obě byly vysoké a tmavovlasé, asi tak deset a dvanáct let. Katarina a Elisabeth. Benita si vzpomněla na dvě hlavičky pokukující při hraběnčině slavnosti po hostech z podesty nad schodištěm. Tehdy si vroucně přála mít dcerku jako tyhle, roztomilou holčičku, kterou ponese ke křtu v nadýchané bělostné zavinovačce a bude ji strojit do dirndlu. Teď jí ten nevinný sen připadal bizarní. Kdo by chtěl přivést na tenhleten svět holčičku? Díkybohu, že je Martin kluk.

„Tumáte," řekla Katarina, mladší z děvčat, nabrala ze džberu hrnek mléka a podávala jí ho. „Je moc dobré." Chovala se mile a plaše, měla husté dlouhé řasy a neohrabané končetiny hříběte.

„Kde je Martin?" zeptala se ta starší, Elisabeth. Byla z těch dvou už od pohledu ráznější a projevilo se to i na jejím tónu.

„Venku na nádvoří... vy jste ho tam neviděly?" Benita vyskočila a běžela se podívat. Kalužbyla opuštěná. „Byl tam s Fritzem, hráli si..."

Rozběhla se ke dveřím, ale Marianna ji zarazila.

„Nech ho," zavelela. „Kluci potřebují volnost." Postřehla Benitin výraz a zmírnila tón. „Je tady úplně bezpečno, Benito. Namouduši."

Benita si ve svém pokoji oblékla obnošenou podprsenku a živůtek, který nosila a prala tolikrát, že se švy už skoro vytřepily a kapky krve na břiše vybledly do nevinně vyhlížejících hnědých flíčků. Na jinak prázdné poličce našla umyvadlo a džbán s vodou. Opláchla si obličej, stáhla si svoje ubohé, zesláblé a zpřetrhané vlasy dozadu a v týle si je zapletla.

Na dveře někdo zabušil. „Dávám ti sem boty," ozval se Mariannin hlas. „Zkus si je, jestli ti budou."

Ty Benitiny už se skoro rozpadaly; ukradla je z jednoho vybombardovaného bytu, který pročesávala spolu s dalšími ženami, se kterými bydlela. Žádná z nich si nelámala hlavu, kam se poděli předchozí obyvatelé – jestli leží mrtví pod rozbombardovanými sutinami, nebo utekli do bezpečí na venkov, nebo je zabili v koncentráku. Ty boty byly levný aušus už z výroby a teď skoro úplně prošlapané.

Počkala, až Marianniny kroky ztichnou, a došla si pro ty nové. Nikdy v životě nedržela v ruce přepychovější. Byly tmavozelené, téměř nenošené, s nápadným elegantním podpatkem. Ušili je z měkké hladké kůže, proti které se její prst zdál zrůdně rozpraskaný. Na ženu s takovýma rukama byly příliš luxusní, tyhlety boty, o jakých kdysi snila. Připadalo jí jako krutý vtip, že je dostává zrovna teď. Jako by se jí posmívaly: *Dávej si pozor, co si přeješ.* Nedokázala se přimět, aby si je obula.

Když se zase objevila dole v kuchyni, už oblečená, Martin seděl u stolu mezi Elisabeth a Katarinou. Pusu měl upatlanou od malinové šťávy a oči vykulené nad tou spoustou jídla.

„No, hned je to lepší!" pochválila jí Marianna čistou bílou košili a vlněnou sukni. „Boty ti nepadnou?"

„Ne," zalhala Benita.

Od Martina se najednou ozval bublavý zvuk. Chlapec zrudl.

Obě děvčata vedle něj zesinala.

„Jémine," vykřikla Benita. Spoluprožívala tu ostudu s ním. No ovšem, Martinovy zubožené vnitřnosti nejsou na takové hromady ovoce zvyklé. Bůh ví, kolika miskami ovesné kaše se naládoval, a teď ty maliny a všechno ostatní. Byl to úděsný pach – musel mít střeva plná žluči.

„Chudáku malá," politovala ho Marianna. „Neměly jsme

tě tolik cpát!“ Napřáhla k němu ruku a ujala se ho s obvyklým klidem a rozhodností. „Musíme ti najít nějaké jiné kalhoty.“

Martin pomalu, poníženě vstal. Kalhoty měl na zadku špinavé a smrdutý pach ještě zesílil.

„Pojď, něco s tím provedeme,“ pokynula mu Marianna hlavou.

„Benito,“ prohodila přes rameno, „zamíchala bys v tom hrnci na kamnech?“

Benita přikývla a dívala se za ní, jak s jejím synem odchází.

KAPITOLA DRUHÁ

DURYNSKO
KONEC KVĚTNA 1945

V dětském domově se Martin nejmenoval Martin Constantin Fledermann. Byl Martin Schmidt, a zrovna tak Berthold von Stauffenberg byl Berthold Meister a Liesel Stravitská byla Liesel Falkmanová a tak dál. Všechny děti dostaly poctivá, obyčejná německá jména. Martin ke své hanbě málem zapomněl, že je Fledermann.

V dětském domově vůbec zapomněl na hodně věcí. Například na svého otce – nejasnou postavu, o níž Marianna později mluvila jako o hrdinovi a matka se o ní nikdy nezmiňovala. A na život před válkou, před sirénami ohlašujícími nálet a nocemi strávenými ve sklepě, před ohlušujícím řevem nízko letících bombardérů.

Ale byly i věci, na které se v domově pamatoval. Například na to, jak sem přijel. Na dlouhou jízdu vlakem ve vojenském transportu, na obličej svého průvodce z SS dolíčkovatý od neštovic a na chuť sušeného masa na jazyku; bylo to poprvé, kdy něco takového ochutnal, a když esesman to maso z hloubi kapsy vylovil, bylo prohřáté jeho teplem a tro-

chu moc tuhé. Martin se pak pozvracel s hlavou vystrčenou z okénka jedoucího vlaku, takže mu zvratky cákaly zpátky do obličeje.

Taky se pamatoval na prosluněný byt v Berlíně, smítka prachu hustě poletující vzduchem a vyhlídku na stinnou, elegantní Meerstein Strasse se světlými štukovými domy a kavárnou na nároží. A na hřejivost matčina těla, když se k němu v noci v posteli přitulila. Na přívěsek s kamejí, který jí visel v důlku na krku. Na slova písničky, kterou mu zpívala: *Kommt ein Vogel geflogen, setzt sich nieder auf mein' Fuss, hat ein Zettel im Schnabel von der Mutter ein' Gruss.* „Přiletí ptáček malý, k noze mi přihopkuje, v zobáčku dopis nese, matka mě pozdravuje." V dětském domově ale žádný ptáček, žádný dopis a žádné pozdravení nebyly.

Ale vlastně to tam nebylo úplně špatné. Domov sídlil v útulném štukovém domě na okraji vesnice, přímo na úpatí hor. Patřila k němu přívětivá zahrada plná ovocných stromů a květin, s porouchanou fontánou a vysokou cihlovou zdí. Za zeď děti nesměly.

Frau Vortmüllerová, bábinka s hrbolatým obličejem, která domov vedla, nebyla nelaskavá. Byla rázná a pořádkumilovná a dohlížela na to, aby její svěřenci byli řádně vykoupaní, oblečení a dostávali najíst. Večer co večer jim pouštěla gramofon – teskné lidové balady o princích a nebohých mlynářských dcerkách, čarodějnicích a vynalézavých, ale opomíjených nejmladších synech. Mívaly jemnější, líbeznější melodii než nacisty prosazované písně, kterým děti učil Herr Stulper, jemuž svěřili jejich převýchovu. Ten jim pouštěl „Třesou se trouchnivé kosti", „Píseň Horsta Wessela" a „Německo, probuď se" a v těch se pořád zpívalo o krvi, otroctví a odvetě, politice a válce.

Frau Vortmüllerová nosila den za dnem tutéž tvídovou sukni a zelený kabátek, na kterém měla na klopě připíchnutý nacistický *Mutterkreuz*. Udělili jí ho za to, že porodila osm dětí. Čtyři z nich už byly po smrti: dvě zahynuly ve válce, jedna dcera zemřela při porodu a jeden syn „podlehl chorobě" v ústavu pro „slaboduché". Obrázek toho posledního měla pověšený ve spíži, aby se na něj mohla podívat pokaždé, když šla pro suroviny na večeři. Z dětí, které zůstaly naživu, se dva synové prozatím nevrátili z bůhvíjakých končin, kde bojovali, a dcery se provdaly a taky se z nich staly matky. Martinovi se *Mutterkreuz* se zlatými paprsky a zářivě modrými rameny moc líbil a pýcha, s jakou ho Frau Vortmüllerová každý večer čistila a balila do kapesníku, tomu vyznamenání propůjčovala přímo posvátný význam.

V prvních týdnech po skončení války začala Frau Vortmüllerová, zbožná žena, hovořit s dětmi o Bohu. Když teď v dětském domově zůstala z vedoucího personálu sama – Herr Stulper vzal do zaječích při první známce, že se blíží Američané –, kdo by ji za to káral? Američané, kteří v kasárnách každou neděli pořádali bohoslužby a nosili pod uniformou křížky? Předčítání z Bible a večerní modlitbu začlenila do každodenních úkonů před spaním. Herr Stulper by ji byl udal. Ten dětem vykládal o rasové čistotě a germánské *Heimat* a o božské moudrosti jejich Führera, a s tím, čemu říkal „křesťanské pověry", neměl sebemenší trpělivost. Většina dětí ho nenáviděla, přestože je vzal na pár překrásných výletů do hor a nechával je poslouchat rozhlasové pořady schválené nacisty. Martin si oblíbil jednu písničku, kterou tam často hráli, „Eriku"– považoval ji za zlidovělou baladu o květině a lásce z dětství. Až mu jednou Liesel „Falkmanová" pošeptala, že když si ji zpívá, je to, jako kdyby plival na otcův hrob. Mar-

tin tomu nerozuměl. Jak by to mohlo být jako plivat na otcův hrob? Bylo jim řečeno, že otcové a matky dětí z domova udělali „chybu". Teď jsou mrtví. A Frau Vortmüllerová a Herr Stulper mají za úkol připravit děti pro nové rodiny – bohaté a mocné německé rodiny, které je naučí být dobrými Němci.

Kecy, prohlásila Liesel. *Naše mámy nejsou mrtvé – jsou ve vězení nebo v koncentráku.*

Za co? zeptal se Martin.

Protože se spikli a chtěli zabít Hitlera, ty troubo.

Martina zachvátil stud. Spikli se a chtěli zabít Führera, který je vševědoucí a laskavý, skrznaskrz dobrý člověk, jak je v jednom kuse ujišťuje Frau Vortmüllerová? Toho že se dopustili jeho vlastní rodiče?

Jedenáctiletá Liesel vnímala svět šířeji a v temnějších barvách než Martin. Když Frau Vortmüllerová večer pozhasínala svíčky, Liesel zalezla k Martinovi do postele a šeptem mu svěřovala tajemství. Vlastně by tady v domově s ostatními ani neměla být. Její rodiče byli komunisté, žádní aristokraté. Neměla rodovou linii táhnoucí se až k Bedřichu Velikému, Bismarckovi nebo nějakému jinému národnímu velikánovi. Ale nějak se stalo, že když její rodiče sebralo gestapo, odvezli ji sem. Možná proto, že byla hezká, blonďatá a modrooká. To by Martin pochopil. Liesel byla nejhezčí holka, kterou znal. Hodila by se jako dítě do významné nacistické rodiny. Není ráda, že se ocitla tady? Ani náhodou, zaškaredila se na něj, když jí to nadhodil. Nechtěla žít s nacistickými sviněmi.

Pak to najednou začalo vypadat, že Liesel měla pravdu. Jejich matky opravdu byly naživu. První se objevila matka Adalberta „Schmeddinga" – vychrtlá žena s propadlými tvářemi a tmavovlasým děckem v náručí. Popadla syna a pla-

kala a plakala, tiskla si ho k sobě, až to vypadalo, že se s ním nevítá, ale spíš loučí. A potom přijížděly po skupinách ostatní: z Anglie dorazila moc hezká tetička Clause a Gretel, že je odveze k matce do Švýcarska; rovnou z vězeňské samotky v Ravensbrücku vysílená, ale milá matka „Beckerových"; pohodlný doprovodný vůz amerických ozbrojených sil přivezl matku „Hanserových". Ze začátku Martinovi poskočilo srdce, kdykoli se rozezvonil zvonek u brány. Jde jeho máma! Představil si její světlovlasou hlavu skloněnou nad kostkami, které spolu hrávali, a jak se jí přitom prameny jemných vlasů leskly ve slunci – a jak mu pevně tiskla ruku, když spolu kráčeli kolem rozbombardované kašny do apatyky nebo na trh. Vzpomínal, jaké to bylo, když jí zabořil obličej do čistě vypraných, naškrobených šatů a cítil měkkost prsů pod nimi.

Jenže Martinova matka nepřijížděla a Lieselina taky ne.

Vy moji vrabčáčci, říkala jim Frau Vortmüllerová a tvářila se čím dál ustaraněji. Začínal červen. Přistěhovala se k nim její nejmladší dcera Magda se svými dvěma protivnými kluky, kteří jim nadávali do „zrádcovského potěru".

„Proč je nevyhodíš?" zaslechl Martin jednou večer Magdu, jak naléhá na matku. „Válka skončila! Už za ně neneseš odpovědnost!"

Od té chvíle se Martin choval obzvlášť vzorně. Nechtěl, aby ho vyhodili. A věděl, že Magda má pravdu: Frau Vortmüllerovou už nic nenutilo s nimi zůstávat. Nikdo jí to nenařizoval ani jí za to neplatil. *Jde jí jenom o zvláštní příděly,* tvrdila Liesel. On tomu ale nevěřil. Byl přesvědčen, že Frau Vortmüllerová je má svým způsobem ráda.

A pak jednoho dne přijela vysoká, přísně vyhlížející paní jménem Marianna von Lingenfelsová. V peleríně a vysokých botách připomínala Martinovi cínového vojáčka. *To je tvoje*

máma? zašeptala Liesel. Dívali se spolu z okna a pozorovali ji, jak kráčí cestičkou.

Pak ji uslyšeli v hale. Měla zvučný, jasný hlas, který se nesl po dlaždičkovém schodišti nahoru. Přijela si pro Martina Fledermanna (při zvuku toho jména jako by v nepoužívaných drátech zajiskřilo; Martin Fledermann, no ovšem, tak se přece jmenuje). Je rodinná přítelkyně. Pojede s ním vyhledat jeho matku do Berlína.

Liesel vedle Martina ztichla. Až Martin odjede, zůstane tu sama. Viděl na ní, že jí to běží hlavou.

Ta žena vešla do místnosti a za ní se přištrachala Frau Vortmüllerová, funěla po stoupání do schodů a tvářila se poplašeně.

„Martine Fledermanne," oslovila ho ta žena a sepjala ruce. Měla podlouhlou bystrou tvář a překvapivě jasné hnědé oči. Vlasy měla přísně stažené dozadu.

„Jsem Marianna von Lingenfelsová," shýbla se k němu, aby měli obličeje stejně vysoko, a podala mu ruku. „Ty se na mě asi nepamatuješ. Tvůj otec byl můj přítel, měla jsem ho moc ráda."

Martin jí oplácel pohled.

„A kdopak je tohle?" Napřímila se a zalétla očima k Liesel, která se tvářila čím dál nevraživěji.

„Liesel," odpověděla Frau Vortmüllerová a po krátké odmlce dodala: „... Stravitská." Střelila po dívence nejistým pohledem. Tohle jméno slyšel Martin poprvé.

„Aha," zamračila se Frau von Lingenfelsová. „Jak se jmenoval tvůj otec křestním jménem, děvenko?"

„Bartosz," zamumlala Liesel a potom, jako by si na něco vzpomněla, vzhlédla. „Znáte moji mámu? Johannu? Žije?"

Frau von Lingenfelsová se zatvářila nejistě. „Nevím," od-

větila nakonec. „Neznala jsem ji.“ Martin ta jména jakživ neslyšel. Ale chápal cosi, co nedokázal vyjádřit slovy, a tak se natáhl k Liesel a chytil ji za ruku.

„*Ach mein liebes Gott,*“ pokřižovala se Frau Vortmüllerová.

Liesel mu ruku vytrhla.

„Co kdybys jela s námi?“ navrhla ta žena. „Zkusím ti pomoct najít rodinu.“

Liesel zavrtěla hlavou.

„Ale Liesel!“ pohoršila se Frau Vortmüllerová nad tou hrubostí, ale žena ji gestem zarazila.

„Můžeš tady zůstat s Frau Vortmüllerovou, která ti zjevně s hledáním maminky nepomůže, anebo jet se mnou. Nemůžu ti nic slíbit, ale aspoň se pokusím.“

Liesel se zamračila, ale nakonec přikývla.

„Takže rozhodnuto,“ prohlásila ta žena a založila si ruce v bok. „A vy,“ obrátila se k Frau Vortmüllerové, „to vysvětlete Američanům.“

Cesta z dětského domova do Berlína Martinovi připadala jako pouť do cizích krajů. Za ten rok, který strávil v domově, odtamtud nevytáhl paty, nikam se nepodíval. Herr Stulper je bral na nedělní vycházky jen zřídka a pokaždé je vedl pryč od civilizace do kopců. A Martina sem přivezli uprostřed noci autem, městečko vůbec neviděl.

Takže to ráno, kdy s Mariannou von Lingenfelsovou odjížděli, nestačili Martin a Liesel kulit oči. Z oken domů visela ucouraná prostěradla a kapesníky – pozůstatky kapitulace, jak jim vysvětlila Marianna. *Copak jste od příjezdu Američanů nebyli venku?* Martin se zastyděl. Jak to, že se nechali tak důkladně držet pod zámkem?

Až na hadry v oknech se válka městečka zřejmě nedotkla. Hrázděné domy byly neporušené, truhlíky za okny přetékaly pelargoniemi. Na malém náměstíčku stál starý kamenný kostel a vedle něj pumpa s kamenným korýtkem. Opodál dřepěli v džípu dva američtí vojáci a žvýkali žvýkačku. „Nechcete si jim o ni říct?" zeptala se Frau von Lingenfelsová. Že by si měl říct vojákům o pamlsek, znělo Martinovi nesmyslně. Nebezpečná Amerika, to bylo pro Frau Vortmüllerovou velké téma. V Americe, varovala děti, musejí Němci na klopě nosit hákový kříž. Tak jako Židé tady u nás hvězdy. Nemusela zacházet do podrobností. Bylo nad slunce jasnější, že je to hrozné.

Bylo horko, Martinovi se bimbal na zádech pytel s jeho věcmi (tři košile, náhradní kalhoty a obnošený lodenový kabát, který Frau Vortmüllerová vyhrabala bůhvíkde) a on se pod ním potil. Přesto bylo venku krásně. Podél silnice kvetly svlačce a pampelišky a na obě strany se jako žluté moře táhly lány kvetoucí řepky. Frau von Lingenfelsová neboli „Tante Marianna", jak jí prý mají říkat, je vedla mlčky. Martin poslouchal, jak v remízcích mezi poli pohvizduje vítr.

Další městečko, které bylo větší, už bombardování neuniklo a kostelní věž trčela z obří hromady ruin jako useknutá hlava. Američtí vojáci a německé ženy svorně odklízeli trosky, nakládali je na trakaře a odhazovali kamení na korbu armádního nákladáku.

S příchodem večera se na nebe vyhoupl obrovský měsíc. Tante Marianna najala sedláka s prázdným žebřiňákem, aby je odvezl do města, kde prý ještě jakžtakž funguje vlakové spojení. Na kodrcavém rachotícím voze si Martin poprvé dovolil zavřít oči a usnout.

Když je zase otevřel, byla už tma. A všude kolem lidé, mladí i staří, ženy a děti, vojáci ještě pořád v uniformách

wehrmachtu... a všichni posedávali na hromadách svého majetku, na kufrech, krabicích a špinavých rancích. Martin slezl za Tante Mariannou a Liesel ze žebřiňáku a obešel židličku, na které seděla stará paní a tiskla v náručí umně vyřezávané dřevěné hodiny.

On, Tante Marianna a Liesel se ale k davu na téhle straně kolejí nepřidali. Přešli na tu druhou, kde chtěli chytit nějaký vlak směrem na východ. Špatným směrem. Martinovi se vybavilo varování Frau Vortmüllerové, že Rusové jsou zvířecky brutální, divoká sběř, která propichuje německé vojáky bajonety a ženám provádí příšerné věci (*Jaké?* ptávaly se vždycky děti a Frau Vortmüllerová se tvářila rozpačitě). Jeli najít jeho matku. Jeli do Berlína.

Martinovi vrtalo hlavou, proč pro něj matka nepřijela, jestli je naživu. Ale nezeptal se.

„Jak je zabili?" zeptala se Liesel Tante Marianny, když se usadili na nástupišti a opřeli se o zavazadla. Martin věděl, koho myslí – jejich otce.

„Takové vyptávání se pro děti nehodí," ostře ji odbyla Tante Marianna.

„Ale já to chci vědět," stála si Liesel na svém.

„Stačí vědět, že tvůj otec byl odvážný muž. A že udělal to, co pokládal za správné pro svoji vlast."

„Zastřelili ho, nebo oběsili?" naléhala Liesel nepovědomým, tvrdým tónem.

Tante Marianna si dlouze, zhluboka povzdechla. Bylo to skoro horší než jakákoli odpověď. „Oběsili," řekla. „Skoro všechny je oběsili."

Tehdy to Martin slyšel poprvé. Křečovitě zavřel oči a předstíral, že už zase spí. Rozbolelo ho z toho za krkem, ale ani se nepohnul. Ze všeho nejdůležitější bylo předstírat.

Když přihřměl vlak, byl obrovský a z jeho řevu zaléhaly uši; byl to nákladní vlak. Ještě než kola znehybněla, vrhli se k němu lidé, jeden přes druhého šplhali po tenkých žebřících a drali se na otevřené plošiny uhelných vagónů. Hlídalo ho jen pár strážců, samí Američané, a ti měli plné ruce práce s odpojováním posledního vozu. Jeden vypálil lidem nad hlavu několik varovných výstřelů – šplhat na nákladní vagóny bylo zakázáno, zvlášť když přepravovaly uhlí. Do zimy bylo sice daleko, ale předpovědi zněly chmurně. Uhlí bude brzy nad zlato.

„Jsou to jenom Američané," řekla Tante Marianna. „Nechtějí nikoho zastřelit. Kdyby to byli Britové, museli bychom si dávat větší pozor."

Martinovi se její optimismus líbil. Když se vlak rozjel, rozlétly se jí vlasy na všechny strany. Najednou vypadala mlaději a jemněji. Nějaký starý pán jí nabídl polní láhev. Odmítla, ale velkorysost jeho gesta nakazila spolucestující. Jedna žena začala rozdávat hrsti ovsa. Marianna se s ostatními podělila o bochník chleba. Zavládla veselá, téměř rozjařená nálada. Hvězdy jim nad hlavou zářily tak jasně a trojrozměrně, že se zdály blíž než temné skvrny vesnic a lesů, mezi nimiž se vlak ploužil. Rozbombardované kostelní věže, domy a silnice splývaly do bezvýznamné šmouhy.

„Tvému otci by se to líbilo," řekla Marianna náhle, až sebou Martin škubl. „Byl to rebel od přírody."

Martin nevěděl, co si o tom myslet. Otcův obrázek se mu v paměti ještě víc rozmlžil.

„Když byl malý," pokračovala, „dal se na box, jen aby vytočil svého tátu, což byl přísný a velmi usedlý pán. Fledermann, a boxuje! Byl to šok, asi jako kdybys...," zatápala po vhodném příměru, „... jako kdybys ty začal stepovat!"

Martin o stepu jaktěživ neslyšel. Znělo mu to pochybně. Jako něco, čemu by se chlapci měli obloukem vyhnout. Ale box je přece mužná záležitost. Vzdal se pokusů nějak se v tom vyznat. Mariannu přes svištění větru skoro neslyšel. Liesel vedle něj usnula. Nechal tedy po sobě Mariannino povídání stékat jako vodu. Měla jeho otce moc ráda. Kdyby nic jiného, tohleto pochopil.

Ještě v noci vlak zastavil. Koleje dál nevedly. Berlínské nádraží prý vybombardovali Spojenci a pak ho vojáci SS dali zatopit, protože se báli, že by Rusové mohli využít obrovských tunelů k invazi. Dodnes odtamtud voda vyplavuje do ulic utopence. Dozvěděli se to od prošedivělého staršího pána, který se pokoušel Mariannu od další cesty odradit. Liesel a Martin je rozespale poslouchali. *Tak půjdeme dál pěšky,* opáčila nezlomně Marianna. Děti neprotestovaly, ale Martinovo nadšení z volnosti začínalo ochabovat. Bolely ho nohy a silnice byla ucpaná jinými uprchlíky. V šedavém svítání působilo předměstí uboze a zdevastovaně. Někde v těch haldách rozbitých cihel čeká jeho matka. Martin se k ní zkoušel v duchu upnout, ale zjistil, že si stěží vybavuje její obličej.

Celý den putovali předměstími do pobořeného města. Plahočili se kaňony ulic, v nichž se vršily hory trosek. Průčelí budov z nich trčela jako vylámané zuby. Byly domy odjakživa tak křehké? Jako hrady z písku spláchnuté vlnami. Zbylé zdi byly do výšky člověka polepené papíry s naškrábanými vzkazy a jmény. Martin viděl, jak na ně Liesel zírá.

„Nezvěstní lidé," utrousila obvyklým vzdorovitým tónem. „Asi jsou mrtví."

Ze sutin čněly improvizované komíny, vypadaly jako mávající paže.

Na poslední úsek cesty stopla Marianna kolemjedoucí americký vojenský džíp. Řidič nejdřív zavrtěl hlavou a ani se na ně nepodíval, ale voják na vedlejším sedadle do něj šťouchl loktem. Řidič zpomalil a natáhl k nim ruku. Martin zaváhal, než se jí chopil, ale bolavé nohy a celková únava zvítězily nad pochybami. Varování Frau Vortmüllerové, že Američané jsou zlí, jako by najednou pocházela z jiného života. Marianna se usadila k vojákům dopředu a dala se s nimi anglicky do řeči, Liesel a Martin se krčili vzadu. K jejich úžasu se k nim otočil voják, který je zprvu odmítl, a podal jim čokoládovou tyčinku. Rázem všechno ostatní ustoupilo na chvíli do pozadí. Bylo to tou nezvyklou sladkou chutí čokolády, tím, jak kluzce tála na jazyku. Kdy Martin naposledy okusil takovou dobrotu?

Když dorazili k cíli, Meerstein Strasse nevypadala na ulici, kde by se dalo bydlet. Chodník už nelemovalo stromořadí vysokých platanů, na rohu nekypěla ruchem kavárna, nebublala tu kašna. Přesto se Martinovi draly z paměti vzpomínky. Pach mokrého kamení, hniloby a chemikálií; lidé nořící se ze sklepů a pokrytí prachem od hlavy k patě... prázdná mosazná ptačí klec, která visela v jejich krytu, kýbl na močení v rohu. Strašidelné masky se skleněnýma očima a sloními choboty.

Marianna vystoupila z džípu a poděkovala Američanům. Martin s Liesel, ještě pořád napůl v transu a ulepení od čokolády, se vysoukali za ní. Marianna vyndala z kapsy pomačkanou obálku, chvíli nad ní dumala a pak přešla ulici k hloučku žen u pumpy, aby se zeptala na cestu. Papírová obálka vypadala staře a nijak zvlášť slibně. Písmo ale Martina upoutalo – bylo mu povědomé. Otcův rukopis.

Zatímco Marianna mluvila, pokoušela se jedna žena na-

pumpovat si vodu do proutěného košíku. Voda hrčela škvírami ven, ale žena si toho nevšímala. Děcko, které měla posazené na boku, civělo na Martina.

„Tamhle," ukázala jiná žena na jeden dům, tedy pokud se tak té ruině dalo říkat.

Marianna sklopila oči k dopisu, jako by doufala, že objeví nějaké další vodítko, ale pak s Martinem a Liesel vykročila k pozůstatkům čísla 27.

„Tady je plno," vyštěkl ruský voják, když se přiblížili. „Běžte jinam."

Marianna mu k Martinovu překvapení odpověděla plynnou ruštinou. Vojákova tvář se rozzářila širokým úsměvem. „*Ty gavariš pa ruski?*" zeptal se.

Marianně splynul ze rtů další proud slov a voják se zhoupl na patách jako potěšené děcko. „Juriji," křikl a vzápětí je obklopila skupinka dalších Rusů. Rozesmátě poplácávali Mariannu po zádech.

Benita Fledermannová, rozeznal Martin matčino jméno.

„Aha." Muž přikývl a euforie ho opustila. Znovu následoval rozhovor v ruštině.

„Tady jsi bydlel?" zašeptala Liesel. Zdálo se, že i na ni udělaly Marianniny jazykové znalosti dojem.

Martin zavrtěl hlavou. Tam, kde bydlel, to takhle nevypadalo.

Rus jim pokynul, ať jdou za ním.

V místech, kde býval dvůr, se do výšky zvedalo rumiště protkané klikatými úzkými cestičkami. „Pozor, ať neupadnete," upozornila je Marianna. Už zase zpřísněla; opojná volnost z vlaku se vytratila.

Prošli za Rusem dveřmi do černé chodby a poslepu vystoupali po schodech. Páchlo to tam hlínou, zelím a lidskými

výkaly. Marianna svírala Martinovi ruku, že mu ji div nerozmačkala. Byl za tu bolest vděčný; bez ní by ho ta tma mohla spolknout.

Pak se objevilo světlo. Před zavřenými dveřmi seděl u elektrické lampičky nějaký chlap. Byl ohyzdný, až z toho šel strach – snědý, zjizvený, s nízkým sraženým čelem. Na sobě měl uniformu Rudé armády. Když přicházeli, přitáhl si na klín pušku. Prohodil pár slov s jejich průvodcem, ten se strohým pokývnutím rozloučil s Mariannou a odkráčel.

Muže u dveří Mariannina ruština nedojímala. Odpověděl jí krátkým hrdelním zavrčením, které nepřipomínalo žádnou řeč, jakou kdy Martin slyšel.

Z bytu za jeho zády se linula hutná vůně slaniny – a také pronikavý odér alkoholu.

Muž zabouchal na dveře, vešel a zavřel za sebou; za chvilku se zase objevil a pustil je dovnitř. Kolem stolu se tam tísnili další vojáci a hráli karty. Martin ani nepotřeboval znát jejich jazyk, aby pochopil, že se u toho skvěle baví.

Tak tady bydlí matka? Se všemi těmi chlapy? Martinovi to nešlo do hlavy. Jedna zeď bytu byla úplně pryč; zbyly z ní jen cihly, odkrytá holá břevna, trubky a vrstvy starých novin, které sloužily jako izolace. V rohu stál škopek a do něj kapala ze stropu voda. Zato ty vůně – slanina a cibule, snad dokonce i rozpuštěné máslo – patřily pochoutkám, které nejedl už léta. V puse se mu sbíhaly sliny. Na kuchyňském pultu stály do řady vyrovnané fazolové konzervy a kompoty.

Ale kde je jeho matka? Padala na něj hrůza. *Páchne to tu ďáblem,* řekla by Frau Vortmüllerová. U kamen stála nějaká stará paní a vedle ní děvče s křiklavě namalovanými rty a tvářemi, oblečené jen ve špinavém hedvábném županu; zpod

něj vykukoval vychrtlý kostnatý hrudníček, který by klidně mohl patřit kuřeti.

„Kde najdu Frau Fledermannovou?“ zeptala se Marianna. Výraz staré paní se změnil; nepřátelství vystřídal úžas.

„Dobrý Bože!“ vykřikla, pohlédla na děti a pokřižovala se.

Na kamnech se kouřilo z brambor.

„Já ji přivedu,“ řekla dívka v županu. Típla o talíř cigaretu. Když procházela kolem Rusů u stolu, jeden ji popadl za zápěstí a prohodil cosi, čím ji rozesmál.

Marianna se pobaveně netvářila. „Běžte ven, přijdu za vámi,“ prohlásila a vystrkala Martina a Liesel na chodbu.

Když se ocitli zpátky ve tmě vedle toho hrozivého muže s puškou, přešla i Liesel řeč. Lampička vrhala dlouhé strašidelné stíny.

Konečně se dveře bytu zase otevřely. Ženu, která se objevila za Mariannou, Martin skoro nepoznal – měla prázdný pohled, byla vyzáblá a čpěla silným parfémem a potem. Vypadala, že se o ni pokouší panika. Natáhla k Martinovi ruce – dlouhé, bledé a roztřesené – a ohmatávala mu obličej, vlasy a ramena, jako by byla slepá.

„Můj chlapečku! Ach, můj chlapečku!“ vyhrkla a padla na kolena. „Moje milované děťátko!“

Martin chtěl něco říct, nějak ji uklidnit, ale nenapadalo ho jak.

„Ach, můj chlapečku,“ opakovala ta žena, jeho matka, a přitiskla si ho k hrudi.

A Martinovi nezbylo než jen stát jako dřevo a snažit se, aby neupadli.

KAPITOLA TŘETÍ

FRÜHLINGHAUSEN 12. BŘEZNA 1938

V den, kdy se Benita seznámila s Martinem Constantinem Fledermannem, bylo na březen neobvykle teplo. Jako v Itálii nebo Řecku, prohlašovala pořád dokola a doufala, že působí světácky jako někdo, kdo to tam opravdu procestoval a tamní horko zažil, i když všichni kolem samozřejmě věděli, že ne, a i pro ně ty země představovaly neznámou exotiku, protože Frühlinghausen byl prostě Frühlinghausen.

Přihodilo se to v den anšlusu. O pět set kilometrů jižněji, v Rakousku, vjel Hitler osobně do svého rodiště, malého pohraničního městečka Braunau am Inn, a oznámil, že se země „vrací do Říše". Rádio chrlilo vyprávěnky o jásajících davech, které mávají vlajkami a házejí vojákům květiny, o roztančených lidech v ulicích. Frühlinghausenské úřednictvo ve snaze zachytit pro městečko aspoň cípek toho veselí pohotově zorganizovalo oslavu – manifestaci, kterou povede starosta a zdejší kapela. Kdo by nechtěl oslavit sjednocení dvou německy mluvících národů? Pro Hitlera a jeho nacistickou stranu to bylo velké téma, a pro Frühlinghausen

tím pádem taky, protože ten Hitlerovo úsilí sjednotit všechny etnické Němce na kontinentu pod jednou vlajkou horlivě podporoval.

Benitě Gruberové bylo devatenáct a nastrojila se do své nejlepší uniformy Svazu německých dívek, *Bund Deutscher Mädel* – tmavomodré vlněné sukně a bílé blůzky, na které si sama našetřila. Tohle už nebyl podomácku spíchnutý modro-bílý úbor, který jako čerstvá členka nosila v prvních letech, ale opravdová uniforma s písmeny BDM. Husté vlasy si spletla do dvou úhledných copů a věděla, že vypadá krásně a zdravě – vzorová ukázka opěvované německé *Jungfrau*. Právě mladé ženy jejího typu inspirovaly Hitlera k myšlence panské rasy. Byla stvořena k tomu, aby se zakulatila těhotenstvím, a potom zas a znova, aby zalidnila vlast árijskými dětmi, z nichž vyrostou šťastní zdraví Němci, schopní tvrdě pracovat a zachovávat věrnost své vlasti. Tak to aspoň hlásala Fräulein Brebelová, rezolutní vůdkyně Benitina oddílu BDM, která sama žádné děti neměla.

A tak Benita po odpolední svačině dorazila na náměstí v oddíle rozjásaných *Mädel*. Frühlinghausenský starosta byl vycházející hvězdou místní pobočky nacistické NSDAP, a tudíž byl pokládán za skvělý úlovek. Když dívky z BDM tenkrát odpoledne zaujímaly místa pod pódiem, připadaly si jako Popelky na bále.

Starosta byl sice slibná partie, ale o kráse nebo charismatu se u něj mluvit nedalo. Měl široký odulý obličej a během projevu se mu po tvářích řinuly stružky potu a škobrtaly o mateřská znamínka. Zato přesvědčení z něj sálalo.

„Dnes vstupujeme do nové a důležité éry...“ Imitoval Hitlerovo staccato; jeho slova způli odnášel vítr, způli je pohlcovaly kamenné zdi sedmisetletého kostela za jeho zády.

„Vykročili jsme na cestu k jednotné Germánii, která znovu získá někdejší moc...“

Benita se nudila. Vůbec nepochybovala, že by dokázala toho nekňubu svést. Ale co z toho? Hnusila se jí představa, že by vedle něj měla třeba jen stát, natož ho líbat. Přímo cítila, jak páchne potem a zatuchlou vlnou a zpod toho se line smrad prasečího chlívku. Jako tolik zdejších mládenců žil s rodiči na statku, kde se horko těžko protloukali, stejně jako předtím dlouhé generace jejich předků. O žních bude se všemi ostatními dřít na poli, vázat snopy a potit se u toho jako čuně.

Opatrně, aby se toho nevšimla Fräulein Brebelová, se propletla houfem lidí dozadu. Když šťastně unikla, rozběhla se uličkou pro pěší ke starému mlýnskému rybníku a Beidermanově apatyce koupit si krém na ruce, aby se odlišila od ostatních frühlinghausenských děvčat, které si je drhnou práškem na praní. Proč vlastně? Kdo ví. Pro koho? Další dobrá otázka. Ale už ty otázky samy Benitu vzrušovaly. Narodila se pro něco lepšího, než je Frühlinghausen.

A pak za rohem zčistajasna narazila na nejhezčího a nejkultivovanějšího muže, jakého kdy viděla. Opíral se o zídku u rybníka, zapaloval si cigaretu a měl na sobě kvalitní oblek. Toho si Benita všimla okamžitě – byl z nějaké anglické vlny, a boty pod ním z lesklé vínové usně. Muž byl vysoký a štíhlý, od prvního pohledu aristokrat.

„Promiňte,“ napřímil záda a ohlédl se, jako by se ujišťoval, že jí nestojí v cestě. „Překážím vám?“

Benita se začervenala. „Ale ne. Jen jsem nečekala, že tu někdo bude.“

„Protože všechny tak uchvátil starostův brilantní projev?“